วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

Way of Life and Diversity of Medicinal Plants: A Case Study in Ban Chiang Hian, Khwao Subdistrict, Mueang District, Mahasarakham Province

ทนงศักดิ์ ปัดสินธุ์[1]

Thanongsak Patsin

[1]สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Community Environment Management, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rajabhat Mahasarakham University

Received: June 18, 2019
Revised: August 2, 2019
Accepted: August 11, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน 2) ความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน และ 3) วิถีชีวิตกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลหลักมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหมอพื้นบ้าน จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้รู้ จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านเชียงเหียนมีมรดกทางวัฒนธรรม คือ ตำนานและโบราณวัตถุ นอกจากนี้ ยังดำเนินชีวิตเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ จะเห็นได้จากประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีการเลี้ยงเจ้าปู่ตาและแม่ย่านาง ปัจจุบันชาวบ้านเชียงเหียนมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับศาสนาพุทธ

โดยรวมกลุ่มกันสวดมนต์ภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีเป็นประจำ และชาวบ้านเชียงเหียนบางกลุ่มมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพเสริม คือ การเป็นหมอยาสมุนไพร นับว่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สมควรจะอนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดไปสู่ลูกหลานต่อไป 2) ความหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน พบว่า มีพืชสมุนไพรทั้งหมด 160 ชนิด พืชสมุนไพรที่พบมากที่สุด คือ ไม้ยืนต้น จำนวน 62 ชนิด และ 3) วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน พบว่า ด้านความเชื่อและขนบธรรมเนียม ตั้งแต่การเริ่มเก็บสมุนไพร การผลิตสมุนไพร การรักษาและการจำหน่าย ด้านเศรษฐกิจ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านเชียงเหียนกระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศ ส่งผลให้หมอยาสมุนไพรมีรายได้เฉลี่ยสุทธิปีละ 120,000 บาทต่อคน และด้านสังคม สมุนไพรของชุมชนเกี่ยวข้องกับการบำบัดอาการป่วยพื้นฐานของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญในด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุขและชุมชนเพื่อให้การรักษาโรคแผนปัจจุบัน

คำสำคัญ: วิถีชุมชน, ความหลากหลายของพืชสมุนไพร, ชุมชนบ้านเชียงเหียน

Abstract

The purpose of this research were 1) to study community context of Ban Chiang Hian, 2) to investigate diversity of medicinal plants in Ban Chiang Hian, and 3) to study way of life and diversity of medicinal plants in Ban Chiang Hian, Khwao subdistrict, Mueang district, Mahasarakham province. Two key informants consisted of five folk healers and five scholars selected by purposive sampling. The data were collected by interview, participants observation and focus group discussion. The data were analyzed with content analysis for quantitative data. The results of the research were found that: 1) Ban Chiang Hian possessed cultural heritages and ancient objects.

Moreover, the way of lives involving their traditions, rituals, and beliefs was found. These things could be seen from the tradition of Bun Bang Fai merit - making festival, tradition of offering food to Chao Pu Ta and Mae Ya Nang. At present, Ban Chiang Hian villagers have the way of life concerning Buddhism by getting to gather to form a group to chant prayers at Wet Pho Si in regularity. Also, a group of Ban Chiang Hian villagers was industriousness in doing supplementary career as herbal pharmacists. These potentials could be regarded as the principles of living the villagers' lives which should be conserved, promoted, and inherited for children in the future. 2) The results of diversity of medicinal plants in Ban Chiang Hian showed that there were 160 species of medicinal plants. The highest number of medicinal plant type was of perennials plants with 62 species. 3) The community way of life was related to the diversity of the medicinal plants of Ban Chiang Hian. For belief and custom aspects, community way of life was related to the diversity of the medicinal plants from the beginning, including the medicinal plants collection, medicine production, treatment, and selling process. For the economy aspect, there were careers related to medicinal plants of Ban Chiang Hian, and those careers have spread to all regions of the country resulting in the income of an herbal doctor with 120,000 baht per capita. For the social aspect, medicinal plants of the community were related to the basic treatment of the local people, and nowadays the community has given priority to coordinate with organizations in the Ministry of Public Health in order to promote conventional treatment.

Keywords: way of life, diversity of medicinal plants, Ban Chiang Hian community

บทนำ

พืชสมุนไพรเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะประเทศไทย ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เนื่องจากอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร หากมีการพัฒนาสู่การผลิตเป็นยาแผนปัจจุบันตามที่รัฐบาลมีนโยบายที่จะเร่งรัดพัฒนาการศึกษาวิจัยที่สามารถตอบสนองการผลิตที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศแล้วก็จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามศักยภาพของพืชชนิดนั้น ดังปรากฏตามภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน ในคำนำหนังสือสรรพคุณสมุนไพรไทยตอนที่ 1 ว่า “สมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรค สามารถแบ่งออกเป็น สมุนไพรประเภทพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุ ซึ่งในประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมากมายหลากหลายชนิดเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการเลือกใช้สมุนไพรในการบำบัดโรคของบรรพบุรุษไทยนั้นถือได้ว่าเป็นศาสตร์ที่ล้ำลึกและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ายิ่งในการใช้สมุนไพรในการรักษาอาการโรคที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องแน่ใจว่ารู้จักชื่อ ชนิดของสมุนไพรที่ถูกต้อง เพราะชื่อของสมุนไพรในแต่ละท้องถิ่นจะมีการเรียกที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความสับสนในการใช้” (Intusaitrakun, 2009) ดังนั้น เมื่อวงการแพทย์และเภสัชกรรมได้พัฒนาเจริญขึ้น ทำให้ความรู้ด้านสมุนไพรของไทยขยายวงกว้างออกไป ต่างสำนัก ต่างท้องที่ก็มีตำรับยาที่แตกต่างกันไป จากความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตัวมนุษย์ในปัจจุบัน ทำให้มนุษย์ต่างพยายามแสวงหาความรู้ในการป้องกันบำบัดและรักษาความเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่อง วิธีการใดที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนพัฒนาเป็นองค์ความรู้ ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติที่เป็นภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพในแต่ละสังคม จนกลายเป็นแบบแผน จารีตประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต และบริบททางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคม สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจ วิธีคิดของมนุษย์ที่มีต่อสุขภาพและความเจ็บป่วยในลักษณะที่แตกต่างกัน (Krairach, 2006) ในปัจจุบันสังคมไทยได้ให้ความสำคัญกับสุขภาพมากขึ้น มีคนไม่น้อยได้หันมานิยมใช้บริการเพื่อสุขภาพมากขึ้น การบำบัดรักษาโรคยุคปัจจุบัน จึงได้ประยุกต์การบำบัดรักษาโรคแบบวิถีชาวบ้าน

เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพให้แก่คนไข้ เช่น การอบสมุนไพร การนวด และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ขณะเดียวกันก็เพิ่มพูนรายได้ทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวบ้าน หมอพื้นบ้าน ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศไทยมากขึ้น (Maisuporn, 2008)

ชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 3 หมู่บ้าน เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในเรื่องสมุนไพรอย่างมาก ทำให้สมุนไพรในชุมชนสร้างรายได้ให้หมู่บ้านในแต่ละปีหลายล้านบาทจากการขายสมุนไพร โดยการขายสมุนไพรมีมานานตั้งแต่ตั้งชุมชนบ้านเชียงเหียน คนในชุมชนจะเป็นผู้ออกเดินทางไปขายสมุนไพรทุกท้องที่ทั่วประเทศ สมุนไพรที่นำมาขายได้จากทรัพยากรในป่าที่อยู่รอบหมู่บ้านเป็นหลัก จากการนำมาขายในจำนวนมากในแต่ละครั้ง โดยไม่มีการปลูกทดแทน ฟื้นฟู หรือการอนุรักษ์พืชสมุนไพรเลย ทำให้ในปัจจุบันแทบจะหาเก็บสมุนไพรในป่าที่อยู่รอบหมู่บ้านได้ยากเต็มที หรือพอเก็บได้ในปริมาณที่น้อยมากเมื่อเทียบกับอดีต ที่ซ้ำร้ายกว่าคือสมุนไพรบางชนิดสูญหายไปจากพื้นที่ป่าแล้ว ชาวบ้านที่มีอาชีพขายสมุนไพรจึงต้องสั่งซื้อสมุนไพรมาจากที่อื่นเพื่อนำไปขายต่อ บางครั้งก็มีการลักลอบไปเก็บสมุนไพรในเขตป่านอกพื้นที่ ทำให้บางครั้งเกิดกรณีพิพาทขึ้น อาชีพขายสมุนไพรเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับผู้ประกอบอาชีพนี้ ก็จริง แต่ถ้าการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรโดยการเก็บมาขายเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีความตระหนักถึงการปลูกทดแทน หรือการฟื้นฟูอนุรักษ์สมุนไพร ย่อมส่งผลกระทบกับวิถีชีวิตในทุกด้าน (Chanaboon & Thongnetr, 2009) ดังนั้น ชุมชนบ้านเชียงเหียนจึงมีการจัดตั้งโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์สมุนไพรพื้นบ้านอีสาน เพื่อการดูแลรักษาสุขภาพพื้นฐานหมู่บ้านต้นแบบขึ้น จึงมีการดำเนินงานจากความร่วมมือระหว่างนักวิชาการสถาบันวิจัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และหมอยาพื้นบ้านและชาวบ้านในบ้านเชียงเหียนขึ้น ด้วยกระแสความนิยมในสมุนไพรที่เพิ่มขึ้นนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจเล็งเห็นความสำคัญของวิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยผลจากการวิจัย

ดังกล่าวจะทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการพิจารณาประกอบการวางแผนเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ความหลากหลายของพืชสมุนไพร ตลอดจนการนำไปปรับประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3. เพื่อศึกษาวิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน

กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาในระยะที่ 1 ได้แก่

1. ผู้อาวุโส คือ นายบุรี ขัติยะวงศ์ นายสังข์ รัตนพลแสน นายทองพูล รัตนพลแสน นายโส รัตนพลแสน นายอุบล ขัติยะวงศ์ นายสมบูรณ์ พลเสน นายบู รัตนพลแสน และนายบุดดี อัคษร

2. ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสากล พลเสน หมู่ที่ 3 นายสำรอง โสกชาตรี หมู่ที่ 18 และนายสวาด โคตรมุ่งคุณ หมู่ที่ 23

3. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คือ นายราวี โคตรมุงคุณ

4. เจ้าอาวาสวัดบ้านเชียงเหียน คือ พระอธิการสมบัติ ธัมมานันโท

เนื้อหาที่ศึกษาได้แก่ บริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน ประกอบด้วย สภาพที่ตั้ง (ภูมิศาสตร์) ประวัติหมู่บ้าน สภาพการทำมาหากิน สภาพทางสังคม วัฒนธรรม และศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นต้น

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 ถึง ตุลาคม พ.ศ. 2559

ระยะที่ 2 ศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาในระยะที่ 2 ได้แก่ หมอสมุนไพรพื้นบ้าน จำนวน 8 คน เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านเชียงเหียน ประกอบด้วย นายบุรี ขัติยะวงศ์ นายอภิรมย์ พลเสน นายโส รัตนพลเสน นายบุญจิต พลเสน นายบุญสวน คำสีแก้ว นายสงวน พลชำนิ นายอ่อน จำปาศรี และนายอรุณ รัตนพลแสน

เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ ความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน จำแนกออกเป็น ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้ล้มลุก ไม้เถาล้มลุก ไม้พุ่มหลากชนิดวงศ์และหลายสกุล ไม้พุ่มขนาดเล็ก หญ้า ไม้พุ่ม และกาฝาก

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2560

ระยะที่ 3 ศึกษาวิถีชีวิตกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาในระยะที่ 3 ได้แก่

1. หมอสมุนไพรพื้นบ้าน จำนวน 8 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในระยะที่ 2
2. กลุ่มผู้รู้ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย อาจารย์ประสบสุข วังคะฮาด และพระทรงศักดิ์ อุตตโร

เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ประกอบด้วย ด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และประเพณี ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2560 ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกต กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่เก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ในการศึกษา โดยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 การสำรวจพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน

2.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่มเป็นการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียนเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของบ้านเชียงเหียน ประวัติหมู่บ้าน สภาพการทำมาหากิน สภาพทางสังคมวัฒนธรรม และศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.1.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกถึงข้อมูลที่ต้องการสำหรับตอบคำถามการศึกษาวิจัยในชุมชนพื้นที่ศึกษา

2.1.4 การสนทนากลุ่ม ดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นเป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเจ้าอาวาสวัดบ้านเชียงเหียน การสนทนากลุ่มต้องใช้อุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูล นั่นก็คือ เทปบันทึกเสียง และสมุดบันทึกถ้อยคำประเด็นการสนทนาที่ต้องการ

2.1.5 การสังเกต ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนสังเกตถึงอิทธิพลของปัจจัยทั้งภายในและภายนอกเพื่อจะได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งถึงวิถีชีวิตของชุมชน

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารและรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้งการเก็บรวบรวมเอกสาร และอินเตอร์เน็ต

3. การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม จะนำมาตรวจสอบก่อนการนำไปประมวลและการวิเคราะห์ผล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะเน้นการสัมภาษณ์แบบตรวจสอบและเช็คข้อมูล ส่วนข้อมูลในการเก็บรวบรวมระดับชุมชน จะนำมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ตรวจสอบความถูกต้องโดยการเก็บข้อมูลซ้ำข้อมูลเดิมแต่ทำการเปลี่ยนจุดเก็บข้อมูลหรือเปลี่ยนแหล่งข้อมูล รวมทั้งการถามซ้ำจากผู้ให้ข้อมูลเดิมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ถูกต้อง และเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแยกเป็นหมวดหมู่ และจัดแฟ้มข้อมูลแล้วนำมาตีความเกี่ยวกับบริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียน แล้วนำมาวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้และการตีความจากมุมมองของกลุ่มที่ศึกษา และนำมาเขียนรายงานเชิงพรรณนา

ระยะที่ 2 ศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่เก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

2.1.1 การสำรวจพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน จำแนกออกเป็น ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย ไม้ล้มลุก ไม้เถาล้มลุก ไม้พุ่มหลากชนิดวงศ์และหลายสกุล ไม้พุ่มขนาดเล็ก หญ้า ไม้พุ่ม และกาฝาก

2.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ กับกลุ่มหมอสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

2.1.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

2.1.4 การสนทนากลุ่ม ดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นเป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในการสนทนากลุ่มต้องใช้อุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูลคือ เทปบันทึกเสียง และสมุดบันทึกถ้อยคำประเด็นการสนทนาที่ต้องการ

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารและรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้งการเก็บรวบรวมเอกสาร และอินเตอร์เน็ต

3. การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม จะนำมาตรวจสอบก่อนการนำไปประมวลและการวิเคราะห์ผล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะนำมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ถูกต้อง และเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะแยกเป็นหมวดหมู่และจัดแฟ้มข้อมูล นำมาตีความเกี่ยวกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ แล้วเขียนรายงานเชิงพรรณนา

ระยะที่ 3 ศึกษาวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกต กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่เก็บข้อมูลโดยตรงจากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1) การสำรวจพื้นที่การศึกษา เพื่อศึกษาวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับกลุ่มหมอสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

3) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน

4) การสนทนากลุ่ม ดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นเป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มเป้าหมาย

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารและรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ทั้งการเก็บรวบรวมเอกสาร และอินเตอร์เน็ต

3. การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม จะนำมาตรวจสอบก่อนการนำไปประมวลและการวิเคราะห์ผล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะนำมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ถูกต้อง และเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะแยกเป็นหมวดหมู่และจัดแฟ้มข้อมูลแล้ว นำมาตีความเกี่ยวกับวิถีชุมชนกับความหลากหลายพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน วิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ แล้วนำมาเขียนรายงานเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน มีทั้งด้านมรดกทางวัฒนธรรม คือ ตำนานและโบราณวัตถุ นอกจากนี้ ยังดำเนินชีวิตเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ จะเห็นได้จากประเพณีบุญบั้งไฟ ชาวบ้านมีจุดนัดหมายร่วมขบวนที่วัดโพธิ์ศรีแล้วนำขบวนแห่ไปที่หอแม่ย่านางและหอเจ้าปู่ตา เพื่อทำการสังเวยบูชา จากนั้นจึงนำบั้งไฟไปจุดแข่งขันกันที่บริเวณทุ่งนาของหมู่ที่ 18 งานบุญบั้งไฟนี้ชาวบ้านเชียงเหียนมักจะจัดปีเว้นปี สำหรับหอเจ้าปู่ตานั้น ชาวบ้านเชียงเหียนมีพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านคล้ายคลึงกับหอแม่ย่านาง กล่าวคือ มีการบ๋าหรือบนของชาวบ้านและมีงานประจำปีเพื่อสังเวยบูชาต่อวิญญาณเจ้าปู่ตาในช่วงวันพุธที่ 2 ของเดือนกุมภาพันธ์ ปัจจุบันชาวบ้านเชียงเหียงมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับศาสนาพุทธโดยรวมกลุ่มกันสวดมนต์ภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีเป็นประจำ สำหรับหมอยาสมุนไพรชาวบ้านเชียงเหียนกลุ่มหนึ่งประกอบอาชีพเป็นหมอยาสมุนไพร โดยมีการปรุงยาสมุนไพร 4 ชนิด คือ ยาต้ม ยาลูกกลอน ยาฝน และยาผง โดยนำวัตถุดิบมาจากแหล่งต่างๆ ทั่วภาคอีสานและนำยาสมุนไพรเหล่านี้ออกไปจำหน่ายทั้งในจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดอื่น ๆ นับว่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สมควรจะอนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดไปสู่ลูกหลานในชุมชน

2. ความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า มีสมุนไพรทั้งหมด 160 ชนิด โดยจำแนกเป็นไม้ยืนต้น 62 ชนิด ได้แก่ กระบก มะกอก พะยอม ตีนนก มะตูม มะค่าแต้ รักน้ำเกลี้ยง ผักหวานบ้าน ส้มเสี้ยว หว้าขี้นก นนทรี รัง เป็นต้น ไม้พุ่ม 40 ชนิด ได้แก่ เกล็ดปลาช่อน เงี่ยงดุกน้อย

ตำแยแมว นมน้อย สามสิบ พริกป่าใหญ่ รัก มะกา หมาว้อ อีลอก เป็นต้น ไม้เลื้อย 27 ชนิด ได้แก่ บอระเพ็ด หางไหล เถาประสงค์ เงี่ยงดุกใหญ่ ผักสาบ หนามแดง หมามุ่ย พลูช้าง เป็นต้น ไม้ล้มลุก 15 ชนิด ได้แก่ ข่าป่า พันงูขาว โด่ไม่รู้ล้ม หญ้าตีนตุ๊กแก ว่านหาวนอน หญ้าสาบกา พลูช้าง เป็นต้น ไม้เถา 13 ชนิด ได้แก่ กลอย เถาวัลย์เปรียง เถาเอ็นอ่อน โมกเครือ ตำลึง นมควาย มันอ้อน เถาย่านาง เป็นต้น หญ้า 2 ชนิด ได้แก่ หญ้าหนวดแมว หญ้าคา และกาฝาก 1 ชนิด ได้แก่ กาฝากมะม่วง

3. วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า ด้านความเชื่อและขนบธรรมเนียม จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องของยาสมุนไพร ความเชื่อในเรื่องโรคมีการรักษาด้วยสมุนไพร ความเชื่อเกี่ยวกับการเก็บและการปรุงยาสมุนไพร ความเชื่อและพิธีกรรมประกอบการรักษาด้วยยาสมุนไพร ข้อห้ามและข้อบังคับในการรักษาด้วยยาสมุนไพร ความเชื่อและพิธีกรรมในการถ่ายทอดวิชาความรู้การเป็นหมอยาสมุนไพร ในด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้านเชียงเหียนดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับสมุนไพรจนมีผลให้เศรษฐกิจในครอบครัวและชุมชนดีขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันหมอยาสมุนไพรมีรายได้เฉลี่ยสุทธิปีละ 120,000 บาทต่อคน ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราในหมู่บ้าน ส่งผลให้ครอบครัวมีความมั่นคงมากขึ้น และด้านสังคม พบว่า สมุนไพรในชุมชนเกี่ยวข้องกับสุขภาพและสาธารณสุขของประชาชน อาทิเช่น สมุนไพรกับสาเหตุของการรักษาและใช้บริการ สมุนไพรกับความเชื่อที่เกี่ยวกับโรค สมุนไพรกับผลของการรักษาและชื่อเสียงของการรักษา และสมุนไพรกับความเข้มแข็งทางด้านครอบครัวและชุมชน ทำให้เกิดอาชีพในชุมชนโดยไม่เคลื่อนย้ายถาวรไปยังท้องถิ่นอื่น ๆ ส่งผลให้ครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาและเกิดความอบอุ่นในสังคม

อภิปรายผล

1. บริบทของชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน มีทั้งด้านมรดกทางวัฒนธรรม คือ ตำนานและโบราณวัตถุ นอกจากนี้ ยังดำเนินชีวิตเกี่ยวกับประเพณี

พิธีกรรมและความเชื่อ จะเห็นได้จากประเพณีบุญบั้งไฟ ชาวบ้านมีจุดนัดหมายร่วมขบวนที่วัดโพธิ์ศรีแล้วนำขบวนแห่ไปที่หอแม่ย่านางและหอเจ้าปู่ตา เพื่อทำการสังเวยบูชา จากนั้นจึงนำบั้งไฟไปจุดแข่งขันกันที่บริเวณทุ่งนาของหมู่ที่ 18 งานบุญบั้งไฟนี้ชาวบ้านเชียงเหียนมักจะจัดปีเว้นปี สำหรับหอเจ้าปู่ตานั้น ชาวบ้านเชียงเหียนมีพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านคล้ายคลึงกับหอแม่ย่านาง กล่าวคือ มีการบ๋าหรือบนของชาวบ้านและมีงานประจำปีเพื่อสังเวยบูชาต่อวิญญาณเจ้าปู่ตาในช่วงวันพุธที่ 2 ของเดือนกุมภาพันธ์ ปัจจุบันชาวบ้านเชียงเหียงมีวิถีชีวิตเกี่ยวกับศาสนาพุทธโดยรวมกลุ่มกันสวดมนต์ภาวนาที่วัดโพธิ์ศรีเป็นประจำ สำหรับหมอยาสมุนไพร ชาวบ้านเชียงเหียนกลุ่มหนึ่งประกอบอาชีพเป็นหมอยาสมุนไพร โดยมีการปรุงยาสมุนไพร 4 ชนิด คือ ยาต้ม ยาลูกกลอน ยาฝน และยาผง โดยนำวัตถุดิบมาจากแหล่งต่าง ๆ ทั่วภาคอีสานและนำยาสมุนไพรเหล่านี้ออกไปจำหน่ายทั้งในจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดอื่น ๆ นับว่าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สมควรจะอนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดไปสู่ลูกหลานในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dhammanando (Ragsapagdee) (2013) ได้ศึกษาความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชาวบ้านเชียงเหียนมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมที่สำคัญของภาคอีสาน คือ เรื่องผาแดงนางไอ่และประเพณีบุญบั้งไฟ และประเพณีพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายซึ่งแตกต่างจากชุมชนอื่นอย่างชัดเจน ความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน คือต้องการส่งให้ดวงวิญญาณของผู้ล่วงลับไปสู่สุคติที่ดี ไม่ให้ผิดจารีตประเพณีที่โบราณได้เคยทำมา มีรูปแบบของพิธีกรรมการฝังศพซึ่งแตกต่างจากชุมชนอื่น คือ เมื่อมีคนตายแบบ ไม่ปกติห้ามเผาเด็ดขาด ต้องฝังอย่างเดียว เพราะจะผิดจารีตประเพณี (คะลำ) จะทำให้ญาติผู้ตายและชาวบ้านเดือดร้อน จึงไม่นิยมเผา ถ้าตายนอกบ้านห้ามนำศพเข้ามาในบ้าน ห้ามเก็บศพไว้ค้างคืน ไม่มีพระสงฆ์นำหน้าจูงศพไปป่าช้า การตายโหงต้องฝังอย่างเดียว ตายวันนั้นต้องนำไปฝัง

วันนั้น ต่อมาจึงอนุโลมให้รอจนกว่าจะถึงเช้าจึงนำไปฝัง และยังมีวิธีเสี่ยงทายไข่ เป็นการจัดพิธีกรรมที่ยังยึดถือปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้ คุณค่าความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีที่เราได้ทำตามประเพณีที่ปู่ย่าตายายได้เคยกระทำมา และเป็นการช่วยเหลือกัน ให้กำลังใจญาติผู้ตายและได้สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณไว้ไม่ให้สูญหายไป ส่วนทางด้านชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีกันและเข้าใจซึ่งกันและกัน มีจุดประสงค์เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีและเป็นการแสดงออกถึงน้ำใจของญาติพี่น้องและคนในชุมชน ก่อให้เกิดสิ่งที่มีคุณค่าทางจริยธรรมในการดำเนินชีวิต มีการบำเพ็ญบุญ ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นต้น

2. ความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณไม้สมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียน ทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า มีพรรณไม้ทั้งหมด 162 ชนิด โดยจำแนกเป็น ไม้ยืนต้น 62 ชนิด ได้แก่ กระบก มะกอก พะยอม ตีนนก มะตูม มะค่าแต้ รักน้ำเกลี้ยง ผักหวานบ้าน ส้มเสี้ยว หว้าขี้นก นนทรี รัง เป็นต้น ไม้เลื้อย 27 ชนิด ได้แก่ บอระเพ็ด หางไหล เถาประสงค์ เงี่ยงดุกใหญ่ ผักสาบ หนามแดง หมามุ่ย พลูช้าง เป็นต้น ไม้พุ่ม 26 ชนิด ได้แก่ เกล็ดปลาช่อน เงี่ยงดุกน้อย ตำแยแมว นมน้อย สามสิบ พริกป่าใหญ่ รักมะกา หมาว้อ อีลอก เป็นต้น ไม้เถาล้มลุก 14 ชนิด ได้แก่ กลอย เถาเอ็นอ่อน โมกเครือ ตำลึง นมควาย เถาย่านาง ส้มลม เป็นต้น ไม้ล้มลุก 14 ชนิด ได้แก่ ข่าป่า ข่าลิง พันงูขาว ว่านหาวนอน หญ้าสาบกา พลูช้าง เป็นต้น ไม้พุ่มกึ่งยืนต้น 10 ชนิด ได้แก่ โมก ยอป่า เพกา ตะครอง มะตาด เป็นต้น ไม้พุ่มหลายและหลายสกุล 3 ชนิด ได้แก่ ไผ่ป่า ไผ่โจด ไผ่เพ็ก ไม้พุ่มขนาดเล็ก 2 ชนิด ได้แก่ หญ้าขัด ทองพันดุล หญ้า 2 ชนิด ได้แก่ หญ้าหนวดแมว หญ้าคา ไม้พุ่มเลื้อย 1 ชนิด ได้แก่ น้ำใจใคร่ และกาฝาก 1 ชนิด ได้แก่ กาฝากมะม่วง เมื่อเปรียบเทียบชนิดพืชสมุนไพรที่สำรวจพบในครั้งนี้ในชุมชนบ้านเชียงเหียนกับการสำรวจเบื้องต้นของสมุนไพรในป่าชุมชนบ้านเชียงเหียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanaboon et al. (2006) ที่พบว่า มีพืชบางชนิดพันธุ์เพิ่มเข้ามาจากรายการบัญชีรายการที่มีการสำรวจไว้ก่อน คือ ตานกกด (คำรอก) ส้มมอ

(สมอไทย) และ หนามโกทา (โกหา) ซึ่งมีการสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา จากความแตกต่างที่พบนั้นอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยด้านเวลาทำการสำรวจ และลักษณะพื้นที่ที่แตกต่าง ทั้งนี้ การลดลงหรือเพิ่มจำนวนของพรรณไม้นั้น ขึ้นอยู่กับการถูกรบกวนหรือการจัดการป่าไม้ โดยจากลักษณะป่าที่พบเป็นป่าที่ง่ายต่อการเข้าไปใช้ประโยชน์ของชุมชน เนื่องจากอยู่ใกล้ถิ่นฐานของชุมชน จึงอาจจะส่งผลให้ชนิดพันธุ์ลดลงได้

3. วิถีชุมชนกับความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านเชียงเหียนทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่า ด้านความเชื่อและขนบธรรมเนียม จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องของยาสมุนไพร ความเชื่อในเรื่องโรคมีการรักษาด้วยสมุนไพร ความเชื่อเกี่ยวกับการเก็บและการปรุงยาสมุนไพร ความเชื่อและพิธีกรรมประกอบการรักษาด้วยยาสมุนไพร ข้อห้ามและข้อบังคับในการรักษาด้วยยาสมุนไพร ความเชื่อและพิธีกรรมในการถ่ายทอดวิชาความรู้การเป็นหมอยาสมุนไพร ในด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้านเชียงเหียนดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับสมุนไพรจนมีผลให้เศรษฐกิจในครอบครัวและชุมชนดีขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันหมอยาสมุนไพรมีรายได้เฉลี่ยสุทธิปีละ 120,000 บาทต่อคน ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราในหมู่บ้าน ส่งผลให้ครอบครัวมี ความมั่นคงมากขึ้น และด้านสังคม พบว่า สมุนไพรในชุมชนเกี่ยวข้องกับสุขภาพและสาธารณสุขของประชาชน อาทิเช่น สมุนไพรกับสาเหตุของการรักษาและใช้บริการ สมุนไพรกับความเชื่อที่เกี่ยวกับโรค สมุนไพรกับผลของการรักษาและชื่อเสียงของการรักษา และสมุนไพรกับความเข้มแข็งทางด้านครอบครัวและชุมชน ทำให้เกิดอาชีพในชุมชนโดยไม่เคลื่อนย้ายถาวรไปยังท้องถิ่นอื่น ๆ ส่งผลให้ครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาและเกิดความอบอุ่นในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gunsuwan (2011) ได้ศึกษากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการจัดการความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาแบบพื้นบ้านของชุมชนม้ง : กรณีศึกษาบ้านขุนช่างเคี่ยน ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า ภูมิปัญญาด้านการจัดการความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาแบบพื้นบ้าน เป็น การใช้ระบบความเชื่อ ค่านิยม และระบบผู้อาวุโส เป็นกลไกสังคม โดยเป็นการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ความเข้าใจและวิธีการ

จัดการทรัพยากรท้องถิ่นที่มีในชุมชนม้ง รวมถึงการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ การนำมาใช้ในการรักษาโรคและการดูแลสุขภาพ การนำมาใช้ในด้านการประกอบอาหาร การนำมาใช้สอยอื่น ๆ และการนำมาใช้ตามความเชื่อและพิธีกรรม กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการจัดการความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาแบบพื้นบ้านของชนเผ่าม้ง มีการถ่ายทอดผ่านครอบครัว เครือญาติ และพ่อหมอแม่หมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนหรือรวบรวมเอกสาร ตำราที่เกี่ยวกับสมุนไพรให้กับชุมชนเชียงเหียน และชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดมหาสารคามให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 ควรรณรงค์และส่งเสริมให้มีการปลูกสมุนไพรทดแทน โดยเฉพาะสมุนไพรที่หายากเพื่อเป็นการลดปัญหาการขาดแคลนพืชสมุนไพรของชุมชน

1.3 หมอชาวบ้านควรมีการถ่ายทอดความรู้แก่ในชุมชน และคนทั่วไป เพื่อเป็นวิทยาทานและใช้ยาสมุนไพรคงอยู่คู่คนไทยต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับยาสมุนไพรจากตำราพื้นบ้าน เพื่อทราบผลทางสรรพคุณตามหลักวิทยาศาสตร์ สามารถพิสูจน์ได้ทุกเมื่อ ไม่ควรปล่อยให้เป็นเรื่องของความเชื่อที่เล่าขานกันมาของชาวบ้าน

2.2 ควรทำการวิจัยยาสมุนไพรของชุมชนบ้านเชียงเหียนกับยาสมุนไพรของชุมชนอื่น ๆ หรือภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย เพื่อนำผลไปพัฒนาปรับปรุงยาสมุนไพรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรทำวิจัยกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการจัดการความหลากหลายของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาแบบพื้นบ้านของชุมชน

2.4 ควรมีการวิจัยความหลากหลาย การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรพื้นบ้านและนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ในชุมชน

References

Chanaboon, T. et al. (2006). *Situation of primary health: A case study of Ban Chiang Hian villagers, Mueang district, Mahasarakham province*. Bangkok: Research Information Repository. [in Thai]

Chanaboon, T & Thongnetr, W. (2009). *Local tree planting, forest restoration, community medicine*. Bangkok: Usa Printing Co., Ltd. [in Thai]

Dhammanando (Ragsapagdee), S. (2013). *A study of beliefs in the burial ground tradition of Ban Chiang Hian villagers, Mueang district, Mahasarakham province*. (Master's thesis). Mahachulalongkornrajvidayalaya University. [in Thai]

Gunsuwan, P. (2011). *Processes of transferring local wisdom on management of medicinal herbs diversity for traditional healing of Hmong community: A case study of Khun Chang Khian village, Chang Phueak sub - district, Mueang Chiang Mai district*. (Master's thesis). Chiangmai University. [in Thai]

Intusaitrakun, C. (2009). *Thai herbs medicine*. Bangkok: Poompanya Press Co., Ltd. [in Thai]

Krairach, T. (2006). *Cultural dimension for indigenous self – care along of among ethnic in northeast*. (Doctor of Philosophy Thesis). Mahasarakham University. [in Thai]

Maisuporn, P. (2008). *Public health and spa business*. Public Health Law Administration Center, Department of Health. [in Thai]

Author

Assistant Professor Thanongsak Patsin

Program of Community Environment Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Mahasarakham University

Tel.: 098 - 662-2575 E - mail: mathed@hotmail.co.th